

Recenzió Takáts József: Az újragondolt város. EKF-iratok. c. könyvéről
(Publikon Kiadó, Pécs, 2011, 338 oldal)

Pécs2010, a kezdetek

Hahn Hajnalka

Az Európa Kulturális Fővárosa cím elnyerése kivételes megjelenési lehetőség egy város számára; esély arra, hogy egy éven keresztül egész Európa kulturális égiszének középpontjába kerüljön (amihez nem mellékesen gigantikus pénzek párosulnak). Pécs 2010-ben Magyarországon elsőként büszkélkedhetett ezzel a címmel. Az eufória érzése mellett viszont a levelezéskorántsem volt problémamentes, a médiában folyamatosan forrongtak a kritikákkal teli, ostromozó vélemények a rivális városok és ellenlábasok részéről. A város megkísérelt egységes képet mutatni – a pártok kivétel nélkül együtt szavaztak a közgyűlésen – az elképzelések azonban korántsem voltak harmonikusak. Az EKF nem szólhat a politikáról, ami a pályázat elnyeréséig úgy tűnt, hogy megvalósul, azonban azt követően mindent elsöprően érvényesült az a politikai elv, hogy a siker kisajátítása szavazat, szavazat, s még több szavazat a párt számára.

Takáts József erre a folyamatra világít rá: hogyan bontakozott ki Pécs értelmiségi körében a gondolat, hogy Pécs kulturális főváros lehessen, hogyan mozgolódtak, szervezkedtek, ötleteltek a kezdetek kezdetén, hogyan támogatta a városvezetés szabad kezét nyújtva, s hogyan mellőzték őket a cím elnyerését követően. A szerző 7 fejezetben mutatja be kronologikus sorrendben a kezdeményezéstől a lemondásán keresztül az utóértelmezéséig, műfaji sokszínűségben – interjúk, cikkek, előadások, levelezések, feljegyzések, elemzések és nyilvános dokumentumok kavalkádján át –, hogy miként vett részt az EKF születésében, s hogyan kísérte végig az elmúlásáig. Bár az évek folyamán sem rejtette véka alá meglátásait, az ellenérzéseit összegző, szemléletrendszerét tükröző könyve csak az EKF év lebonyolítása után került kiadásra, hogy ne zavarja meg a kulturális főváros évad amúgy is zaklatott működését.

A könyv szerkezete gondolkodásra készíti az olvasót. Annak ellenére, hogy a dokumentumok kivétel nélkül a szerzőhöz köthetők, s az ő hozzáállását mutatják be, mégis objektívnak tekinthetők, hisz nem szépít azokon, nem elbeszélés formájában emlékszik vissza a történetekre, hanem például „in medias res” beleolvashatunk egy 2004-ben kelt levelezésbe, vagy egy 2006-os feljegyzésbe. A maga póreségében láthatjuk azokat az írásokat, melyeket nem a nagy közönségnek szántak. Ebből kettős információt nyerhetünk. Egyrészt az emberi

oldal szemszögéből láthatjuk a hatalmas munkát, véleményváltozásokat, személyiségfejlődést, másrészt a szövegek tartalmára koncentrálnak megismerhetjük, hogy miként született az EKF, hogyan töltötték fel értékekkel, milyen programok, beruházások kerültek szóba, mindezek hogyan változtak, s mik lettek a végső döntések.

Az írás kifogástalan példája annak, hogy egy civil kezdeményezést miként zsákmányol, s sajátítja ki a politika. Természetesen nem szabad abba a téves képzetbe ringatnunk magunkat, hogy csupán a civil összetartás, s az általuk kidolgozott pályázati anyag megnyerhette volna a városnak az EKF címet. Lehetett volna akármilyen egyedülálló, s elsőpró a pályázati anyag, politikai nyomásgyakorlás, s háttéralkuk nélkül kizárt, hogy Pécs lett volna a kulturális főváros. De ott lebeg a „mégis”! Ha olyan kitartóan, s elhivatottan dolgozott rajta a civil szektor, „mégis” nem kellett volna nekik nagyobb figyelmet szentelni? Az EKF lényege „mégis” nem a civil összefogás? „Mégis” mi lett azokkal, akik a szívükön viselték Pécs sorsát, s megálmodták ezt az egyedülálló kiugrási lehetőséget?

A pécsi EKF kiindulópontja egy 2004-ben, széles körben megrendezett konferencia volt, mely Pécs esélyét latolgatta a cím elnyerésére, alaptémáira (identitástól a finanszírozásig) tett javaslatot. A résztvevők a város fontos közszereplői közül kerültek ki: politikusok, tudósok, művészek és kulturális szakemberek alkották. A konferencia ajánlásainak kiadása után a városvezetés egy kisebb civil csapatot kért fel az előpályázat megírására. Már a pályázati szakaszban kibontakozott ez egyik legnagyobb konfliktust okozó ügy: az irányításszerkezet. Míg az előpályázati szakaszban erőteljes volt a civil és szakmai jelenlét, addig a pályázati szakaszban már a politika kapta a főszerepet, később pedig már az összeütközés nem a civilek, s a politikusok, hanem a helyi és kormányzati politikusok között zajlott. A dokumentációk alapján könnyen nyomon követhető, hogy ki milyen ötlettel járult hozzá az EKF sikeréhez. Sok olyan feljegyzésről olvashatunk a kulturális fejlesztést illetően, ami bár nem valósult meg, de összességében tekintve hű képet kapunk arról, hogyan csiszolódott, alakult és ezzel együtt változott a Pécs2010 EKF szervezése. A szerző többnyire általánosságban mutatja be az elképzeléseket, koncepciókat, de az érdekesség kedvéért kitér pár konkrét példára is.

A kampányról szóló fejezet írásai nagyobb hangvételűek, hosszabb interjúkat, esszéket, cikkeket tartalmaz. Az EKF cím elnyerését követően gyökerestül megváltozott az irányításszerkezet. A polgármester erőteljes jelenléte minden eddiginél jobban érzékelhetővé vált, elkezdődtek a politikai játszmák, amihez még a kormányzat színen történő megjelenése is hozzájárult. A pályázat előkészítőit egyre inkább kizárták a döntéshozatalból, ötleteiket mindjobban mellőzték. Elkezdődött az erőviszonyok feltérképezése, az útkeresés és a

lobbiharcok. Míg a kulturális szakemberek ötleteltek, buzgott bennük a tettvágy, addig a politika kivárt, tapogatózott a sokszereplős térben Budapest és Pécs, a civilek és intézményvezetők, valamint a politikusok között. A politika végül rátelepedett a szakmai döntésekre, minden más szereplőt kirekesztett a fontosabb együttműködésből. Az utolsó részben a szerző összefogottabb, nyugodtabb hangvételben értelmezi, elemzi a pécsi EKF folyamatot.

A könyv igazi nagy erőssége, hogy a közölt írások alapján, kívülállóként lehetőséget kaphatunk arra, hogy magunk alakítsuk ki véleményünket. Amennyiben az iratok útvesztőjében segítségre, eligazításra van szükségünk, minden írás előtt egy rövid kommentet olvashatunk, mely térben és időben az előzményeket, vagy éppen a következményeket felvázolva igyekszik minket eligazítani. A szerző saját karakteres elképzeléseinek vehemens védelmezése ellenére az örök harc adott: a szakma eltervez, a politikus bevégez.